ORTA KORİDOR İÇİN YENİ OLANAKLAR VE GİRİŞİMLER

Gülperi GÜNGÖR

GÜLPERİ GÜNGÖR

Asya ve Avrupayı; Hazar Denizi, Kafkaslar ve Türkiye üzerinden bağlayan Orta Koridorun geliştirilmesi için gerçekleştirilen girişimlerin son dönemde ivme kazandığı görülmektedir. Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra 90lı yıllardan itibaren ortaya konulan Hazar Geçişli Orta Koridor fikri, Çinin Kuşak ve Yol projesiyle ile gündeme gelmiş ve 2017 yılında Bakü-Tiflis-Kars (BTK) demiryolunun faaliyete geçmesiyle Orta Koridorun önemli bir bölümü tamamlanmıştır. Uluslararası konjonktürdeki son gelişmeler, Çinden Avrupaya Orta Koridor üzerinden kargo transferinin arttırılmasını teşvik etmektedir.

Çin'den Avrupa'ya demiryolu vasıtasıyla gerçekleşen taşımacılığın %90'ından fazlası Rusya üzerinden geçmektedir.[1] Ukraynadaki savaş ve Rusyaya uygulanan yaptırımlar dolayısıyla Çinden Avrupaya yük taşımacılığının riskleri ortaya çıkmış ve alternatif güzergâh arayışları yoğunlaşmıştır.[2] Danimarkalı nakliye şirketi Maersk ve Finlandiyalı Nurminen Logistics dahil olmak üzere uluslararası firmalar, Nisan ayından itibaren, Çinden Kazakistana, oradan Hazar Denizi üzerinden Azerbaycan ve Gürcistanın Poti Limanına, ardından Karadeniz üzerinden Romanya'nın Köstence limanına ve Avrupa ülkelerine ulaşan rota üzerinden faaliyetlerine başlamışlardır.[3] Kazakistanın Aktau, Azerbaycanın Bakü Limanları arasında geçiş sağlayan ve Kars-Sivas-Ankara-Köseköy-İstanbul hattı boyunca Türkiyeden geçen Hazar Geçişli Uluslararası Taşımacılık Rotası ise iki yıl önce faaliyete geçmiştir.[4] Hazar Geçişli Uluslararası Taşımacılık Rotasının sevkiyat hacminin bu yıl altı kat artacağı tahmin edilmektedir.[5]

Alternatif yolların geliştirilmesi için geçtiğimiz aylarda bir dizi diplomatik görüşmeler ve girişimler başlatılmıştır. Çin-Avrupa bağlantısının önemli bir ayağı olacak Çin-Kırgızistan-Özbekistan Demiryolunun inşaatı için görüşmeler yoğunlaşmış ve 5 Şubat 2022'de Çin ile Özbekistan arasında beş yıllık bir yatırım ve ekonomik işbirliği programının ilan edilmesinin ardından, Kaşgar, Oş ve Taşkenti bağlayacak demiryolunun inşaatına 2023te başlayacağı açıklanmıştır. Haziran ayında ise Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi, Kazak mevkidaşı Muhtar Tileuberdi ile Hazar Geçişli Koridorun potansiyelini artırma konusunda görüşmüştür.

Türkiye, Doğu ile Batı arasındaki transit merkezi rolü oynamasına ve Orta Asya ülkeleri ile ekonomik ve siyasal ilişkilerini ilerletmesine katkı sağladığından, Orta Koridor un geliştirilmesine özel önem atfetmektedir. Bu doğrultuda geçtiğimiz aylarda bir dizi

görüşmeler gerçekleşmiş ve antlaşmalar imzalanmıştır. 29-30 Mart 2022 tarihinde Türkiye ile Özbekistan arasında Sınır Üzerinden Mal ve Taşıt Geçişine İlişkin Ön Bilgi Alışverişine İlişkin Protokol dahil olmak üzere 10 işbirliği anlaşması imzalanmış ve Türk-Özbek ilişkilerinin kapsamlı stratejik ortaklık" düzeyine ulaştığı açıklanmıştır.[6] Aynı tarihlerde Azerbaycan, Gürcistan, Kazakistan ve Türkiye, Trans-Hazar Uluslararası Taşıma Güzergâhı (TITR) Birliği üyeleri olarak, yük taşımacılığına ilişkin 2030 yılına kadar geliştirilecek strateji üzerine bir görüşme gerçekleştirmiştir.[7]

10-11 Mayıs 2022de Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayevin Türkiyeyi ziyaretinde Geliştirilmiş Stratejik Ortaklığa İlişkin Ortak Bildiri yayımlanmış ve iki ülke arasında ulaşım, taşımacılık, ticaret, savunma sanayii alanları dahil olmak üzere 15 anlaşma imzalanmıştır. Tokayev, Kuryk Limanının Trans-Hazar koridoruna katılmasından sonra Khorgos'tan İstanbul'a kargo taşıma süresinin beş kat azaldığını dile getirerek, geliştirilmekte olan limanlar arasında olan Kuryk ve Aktaunun kapasitelerinin arttırılması için çalıştıklarını bildirmiştir.[8]

27 Haziran 2022 tarihinde ise Azerbaycan, Kazakistan ve Türkiye Dışişleri Bakanlarının katıldığı üçlü toplantıda Ulaştırma ve Haberleşme Alanlarında İşbirliği Deklarasyonu imzalanmıştır.[9] Burada Zangezur Koridorunun Doğu-Batı ve Kuzey-Güney ulaşım koridorlarında önemli bir bağlantı oluşturacağını vurgulanmıştır. Ardından 30 Haziran 2022de Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Gürcistan, Türkiye demir yolu idarelerinin başkanları ve temsilcileri ile Azerbaycan lojistik firmasının katıldığı toplantıda, kara yolu ve demir yolu taşımacılığının dahil olduğu çok modlu rotanın geliştirilmesine ilişkin bir protokol imzalanmıştır.[10]

Hazar geçişli güzergâh için çalışmalar yoğunlaşırken, Avrupa'nın Rusya'ya olan doğal gaz bağımlılığını azaltma arzusunun da canlandırmasıyla, Türkmenistan ve Kazakistandan Azerbaycan'a ulaşacak, Hazar Geçişli Gaz Boru Hattının inşası fikri yeniden gündeme gelmektedir. Dünyanın dördüncü büyük doğalgaz rezervine sahip Türkmenistanda mevcut olan kaynakların dışında, Hazar havzası ve çevresinde yaklaşık 48 milyar varil petrol ve 8,3 trilyon metreküp doğal gaz rezervi olduğu hesaplanmaktadır.[11] 2018 yılında Hazar kıyı devletleri tarafından imzalanan Hazar Denizi'nin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme ve Azerbaycan ve Türkmenistan arasında tartışmalı olan Hazar Denizindeki sahanın 21 Ocak 2021 Dostluk Mutabakatı ile çözülmesiyle Hazar geçişli enerji projelerinin gerçekleştirilebilmesinin önündeki engeller büyük ölçüde ortadan kalkmıştır.[12] Mevcut durumda, Güney Gaz Koridorunun bir parçası olarak Trans Anadolu Gaz Boru Hattı (TANAP) ve Trans-Adriyatik Boru Hattı (TAP) aracılığı ile Azerbaycan Gazı Avrupaya ulaşmaktadır. Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay, Türkmenistan doğal gazını Güney Gaz Koridoruna aktarılması için tetkiklerini hızlandırdıklarını, Hazar üzerinden, gemi veya boru hattı aracılığıyla enerji geçişi için alternatifler üzerinde çalıştıklarını açıklamıştır.[13]

Tüm bu adımlar Doğu ile Batı arasındaki taşımacılık ve enerji geçişinde, Türkiyenin merkezi konumunu güçlendiren gelişmelerdir. Yeni güzergahlarda ulaşım yollarının inşası ve enerji alanındaki projelerin, Orta Asya ülkelerinin Batıya açılmasına ve ekonomilerinin canlanmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

[1] Chris Rickleton, China-Kyrgyzstan-Uzbekistan railway: Who is going to pay?, *Eurasianet*, May 17, 2021, https://eurasianet.org/china-kyrgyzstan-uzbekistan-railway-who-is-going-to-pay

[2] Nini Gabritchidze, Georgia, Azerbaijan see surge in transit demand amid Russias isolation, *Eurasianet*, June 2, 2022, https://eurasianet.org/georgia-azerbaijan-see-surge-in-transit-demand-amid-russias-isolation

[3] Maersk launches a revamped Middle Corridor rail service, *Maersk*, May 16, 2022, https://www.maersk.com/news/articles/2022/05/16/maersk-launches-a-revamped-middle-corridor-rail-service

[4] Turkey-China freight train arrived at the port of Baku, *Railway Supply*, December 14, 2020, https://www.railway.supply/en/turkey-china-freight-train-arrived-at-the-port-of-baku/

[5] Nizom Khodjayev, Death of China-to-Russia cargo transit routes means its all aboard for Kazakhstan, *Intellinews*, June 25, 2022, https://www.intellinews.com/death-of-china-to-russia-cargo-transit-routes-means-it-s-all-aboard-for-kazakhstan-248035/

[6] Michaël Tanchum, New Turkey-Uzbekistan Strategic Partnership Accelerates Turkeys Rise as a Eurasian Agenda-Setter, *Turkey Analyst*, June 8, 2022, https://www.turkeyanalyst.org/publications/turkey-analyst-articles/item/688-new-turkey-uzbekistan-strategic-partnership-accelerates-turkey%E2%80%99s-rise-as-a-eurasian-agenda-setter.html

[7] Nini Gabritchidze, Georgia, Azerbaijan see surge in transit demand amid Russias isolation, *Eurasianet*, June 2, 2022, https://eurasianet.org/georgia-azerbaijan-see-surge-in-transit-demand-amid-russias-isolation ; "Trans-Hazar Uluslararası Taşıma Güzergâhı (TITR) Üyeleri Kazakistanda Bir Araya Geldi, *UTIKAD*, March 31, 2022, https://www.utikad.org.tr/Detay/Sektor-Haberleri/30964/trans-hazar-uluslararasi-tasima-guzerg%C3%A2hi-titr-uyeleri-kazakistan-da-bir-araya-geldi

[8] Assel Satubaldina, Kazakhstan and Turkey Determined to Advance Strategic Partnership Through Investment and Business Cooperation, *The Astana Times*, May 11, 2022, https://astanatimes.com/2022/05/kazakhstan-and-turkey-determined-to-advance-strategic-partnership-through-investment-and-business-cooperation/

[9] Nigar Bayramli, Azerbaijan, Türkiye, Kazakhstan Sign Declaration on New Transport Corridors, *Caspian News*, June 28, 2022, https://caspiannews.com/news-detail/azerbaijan-turkiye-kazakhstan-sign-declaration-on-new-transport-corridors-2022-6-28-0/

[10] Asya Pasifik ülkeleri demir yolu idarecileri Kırgızistan'da bir araya geldi, *TRT Avaz*, July 1, 2022, https://www.trtavaz.com.tr/haber/tur/avrasyadan/asya-pasifik-ulkeleri-demir-yolu-idarecileri-kirgizistanda-bir-araya-geldi/62befedf01a30a38c0cbfd75

[11] Caspian Sea littoral states to discuss prevention of foreign interference in region: President Raeisi, *Press Tv*, June 29, 2022, https://www.presstv.ir/Detail/2022/06/29/684722/Caspian-Sea-states-discuss-prevention-foreign-interference-Raeisi

[12] Gülperi Güngör, Hazar Denizi Üzerinden Doğu-Batı Bağlantısı İçin Fırsatlar, *AVİM*, 14 Nisan 2022, https://avim.org.tr/tr/Analiz/HAZAR-DENIZI-UZERINDEN-DOGU-BATI-BAGLANTISI-ICIN-FIRSATLAR

[13] Türkmen doğal gazının Türkiyeye taşınmasına ilişkin çalışmalarda sona yaklaşıldı, *TRT Avaz*, 02 Temmuz 2022, https://www.trtavaz.com.tr/haber/tur/avrasyadan/turkmen-dogal-gazinin-turkiye-ye-tasinmasina-iliskin-calismalarda-sona-yaklasild/62c06e1f01a30a3778a85fd8

Yazar Hakkında :

Gülperi Güngör, 2015 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun olmuştur. 2020 yılında ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü □□□□□ yüksek lisans derecesini almıştır. Ocak 2020 □□□□□□□□□ katılmıştır. Güngör, Ankara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde doktor adayıdır. Mart 2025 sonrasında doktora çalışmasını yürütmek üzere Sheffield Üniversitesi'nde bulunan Güngör, AVİM'de Gayrimukim Uzman olarak görev yapmaya başlamıştır.

Atıfta bulunmak için: GÜNGÖR, Gülperi. 2026. "ORTA KORİDOR İÇİN YENİ OLANAKLAR VE GİRİŞİMLER." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2022 / 33. Temmuz 07. Erişim Ekim 30, 2026. https://www.avim.org.tr/public/index.php/tr/Yorum/ORTA-KORIDOR-ICIN-YENI-OLANAKLAR-VE-GIRISIMLER

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır